

การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม:
ประสบการณ์จากองค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน *
The Promotion of the Participatory Sufficiency Economy
Philosophy: Experience from Selected Community
Organizations in Upper Northern Thailand

จิระพงศ์ ไชยชาวงค์¹, และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น²

Jirapong Chaichawwong¹, and Jukkaphong Pong-ngamchuen²

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

School of Administrative Studies, Maejo University¹

Faculty of Agricultural Production, Maejo University²

Corresponding Author, E-mail: jukkaphong.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมามุ่งเน้นการน้อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆระดับโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษากลยุทธ์ในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลย้อนกลับสู่ประชาชน และปัจจัยเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนจาก 2 องค์กรชุมชนภาคเหนือตอนบน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใน 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมการ การดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยชุดคำถาม แบบสังเกตการณ์ และการจัดเวทีประชาคม ร่วมกับเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย และการถอดบทเรียนจากประชาชน 240 คน

---

* ได้รับความเห็นชอบ: 6 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 19 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 กรกฎาคม 2566

ปราชญ์ชาวบ้าน 8 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาครัฐรวม 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมาย

ผลการวิจัยพบว่า 2 กลยุทธ์หลักในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนได้แก่ 1) การบริหารจัดการองค์กรที่มีคณะกรรมการบริหารที่เหมาะสม และการบริหารงบประมาณที่โปร่งใส และ 2) วิธีการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4 ขั้นตอนคือ การศึกษาดูงาน การจัดตั้งองค์กรชุมชน หลักสูตรและการจัดฝึกอบรม และการให้บริการถ่ายทอดความรู้ โดยเมื่อพิจารณาถึงผลย้อนกลับสู่ประชาชนพบว่า ประชาชนมากกว่าสองในสามสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลดการเผา แยกขยะ และปลูกผักสวนครัว นอกจากนี้ยังพบว่า ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนหลักสูตรการฝึกอบรมเป็นปัจจัยหลักที่เอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชน

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; องค์กรชุมชน; การส่งเสริม

Abstract

The direction of country's development in the past focused on inviting "Sufficiency Economy Philosophy" as a practical guideline affecting the country development at all levels, especially at the local level. Therefore, this research aims to study strategies for promoting sufficiency economy philosophy, results returned to the public and factors contributing people participation from 2 selected community organizations in the upper northern Thailand by applying 3 steps of Participatory Action Research (PAR) namely: preparation, implementation, and monitoring and evaluation Data were collected by using a set of questions, observational form, and public forums together with in-depth interview, observation, small group discussion, and lesson learned techniques from 240 villagers, 8 local scholars, and 12 representatives from public stakeholders. Data were analyzed by descriptive statistics and semantic content analysis.

The results revealed 2 main strategies for promoting the participatory sufficiency economy philosophy, namely 1) managerial administration of the organization with an appropriate executive committee and transparent budget management, and 2) method of promoting the sufficiency economy philosophy in 4 steps namely: field trip study, establishing a community organization, courses and training, and knowledge transfer services. Considering the return to the people, these were the results: more than two-thirds of the people could be applied the knowledge to live a life according to the philosophy of sufficiency economy, reducing burning, waste separation, and vegetable gardening. Moreover, the empirical works of community organizations, local scholars, lecturers, and staff as well as training courses were the main factors contributing community organizations to the promotion of the participatory sufficiency economy philosophy.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy; community organization; promotion

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในช่วงหลายปีที่ผ่านมาให้ความสำคัญไปที่การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงมีพระราชดำริเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 25 ปี โดยรัฐบาลให้ความสำคัญในปรัชญาที่ทรงพระราชทาน และได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเข้าไปเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดหลักการพัฒนาประเทศเพื่อการเสริมสร้างทุนของประเทศให้เกิดความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องและน้อมอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อบูชา “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ในขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ให้ความสำคัญไปที่การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งใน 4 ด้านคือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม

ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์, 2560) อย่างไรก็ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564 และ 2565) จัดทำขึ้นมาบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างไปสู่ประเทศไทย 4.0 นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เช่นเดียวกันกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มีเป้าหมายในการต่อยอดการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีเหตุผล ความพอประมาณ ภูมิคุ้มกัน บนฐานของความรู้ คุณธรรม และความเพียร (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยอาจพูดได้ว่า “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักการพัฒนาประเทศที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกช่วงเวลาและทุกระดับในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาในระดับท้องถิ่น

ประเทศไทยได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศในทุกระดับ เช่น การบริหารสถานศึกษาพอเพียงแบบมีส่วนร่วม (นงลักษณ์ ใจฉลาด และ อนันต์ นามทองต้น, 2565) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศแถบเอเชียใต้ (กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ, 2564) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับธุรกิจของบริษัทเอกชน (ปาริชาติ คุณปลื้ม, 2564) รวมถึงการประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตของนักเรียนนักศึกษา (จตุรงค์ อินทรรุ่ง และ สภาเดช บุญเชิดชู, 2564) และประชาชนทั่วไป (สารนันท์ คำมี, สัญญา เคนาภูมิ, และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, และคณะ 2566) โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนที่เป็นพื้นที่วิจัยในครั้งนี้ 2 แห่ง คือ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง อำเภอมวกก่อ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการจัดฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติในหลักสูตรต่างๆ มากมายตลอดจนเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่มีเครือข่ายมากมาย (จักรพงษ์ พวงงามชื่น และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์, 2560) และ 2) ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก เป็นศูนย์ฯ ที่มีการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรที่

เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหลักสูตรอื่นๆ (ชนบดินทร์ วงษ์เมืองแก่น, 2555)

จากอดีตถึงปัจจุบันองค์กรชุมชนทั้งสองแห่งได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอยู่ตลอดเวลา มีผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือได้ว่าองค์กรชุมชนทั้งสองประสบความสำเร็จในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตามยังคงพบองค์กรชุมชนหลายแห่งที่ประสบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการและการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชนเพื่อเป็นแนวทางให้แก่องค์กรชุมชนอื่นๆ โดยคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ประชุมหารือกับองค์กรชุมชนและได้เสนอให้มีการทำงานร่วมกันโดยคณะกรรมการขององค์กรชุมชนร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย ผลการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะเป็นประโยชน์ในการสานต่อผลงานตลอดจนเป็นต้นแบบที่ดีให้กับองค์กรชุมชนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในภาคเหนือตอนบน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สถานที่ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง ตำบลอมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยทั้งสองพื้นที่ได้มีการพัฒนาหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น หลักสูตรการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ หลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรการเลี้ยงกุ้งด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น ตลอดจนเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน เป็นศูนย์ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีเครือข่ายมากมาย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อยดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ จำนวน 4 คนและจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ จำนวน 4 คน รวม 8 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบทบาทหน้าที่การเป็นปราชญ์ชาวบ้านและวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ และศูนย์เครือข่ายฯ ซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและเป็นทีมนักวิจัยร่วมในการศึกษาครั้งนี้

2.2 กลุ่มเกษตรกรและประชาชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ 12 หมู่บ้านจำนวน 120 คน และจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ 20 หมู่บ้านจำนวน 120 คน โดยกลุ่มตัวอย่างต้องผ่านการฝึกอบรมจากหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2565 รวมทั้งสิ้น 240 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยเกษตรกรและประชาชนกลุ่มนี้ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านผลสะท้อนกลับหลังผ่านการฝึกอบรมและการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักวิชาการเกษตร ข้าราชการครู เจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรกรและประชาชนที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ จำนวน 5 คน และจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติฯ จำนวน 7 คนรวม 12 คนโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนี้มีส่วนในการสะท้อนความต้องการ การสนับสนุนการดำเนินงาน การให้ข้อเสนอแนะและแนวทางต่างๆ ในการดำเนินงาน

3. เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ 1) ชุดคำถาม ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับวิถีการกิจกรรม หลักสูตรอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) แบบสังเกตการณ์ และ 3) การจัดเวทีประชาคม เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน โดยเครื่องมือทั้งหมดจะนำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับเทคนิคต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับชุดคำถามที่ได้กำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องไว้แล้ว

3.2 การสังเกตการณ์ (Observation) ร่วมกับแบบสังเกตการณ์สำหรับบันทึกข้อมูลที่สำคัญระหว่างการพูดคุย สัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม

3.3 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ร่วมกับเทปบันทึกเสียงสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบเสียงเพื่อนำไปถอดความ

3.4 การถอดบทเรียน (Lesson Learned) และการสรุปความ (Data Summarizing) เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย การจัดเวทีประชาคม การย่อความ และการสรุปความจากเอกสาร หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่างๆ

4. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ได้มีการกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย 3 ขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ เป็นการแสวงหาผู้สนใจเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงร่วมด้วยการร่วมเป็นทีมนักวิจัยเพื่อพิจารณาประเด็นการวิจัยและการวางแผนการวิจัยร่วมกัน

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย เป็นการดำเนินงานร่วมกันเพื่อเตรียมการประสานงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนดำเนินการวิจัยร่วมกันตามแผนที่กำหนดไว้

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผล เป็นการรวบรวมข้อมูลผลย้อนกลับสู่ประชาชนหลังจากเข้ารับการฝึกอบรมกับองค์กรชุมชนแล้ว

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณได้แก่ ผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การถอดบทเรียน และการจัดเวทีประชาคม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป (Appleton, 1995) การลดทอนขนาดข้อมูลและใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytical Induction) เรียบเรียง จัดหมวดหมู่ และจำแนกข้อมูลอย่างเป็นระบบ (Typological Analysis) และเปรียบเทียบข้อมูลประเด็นของความสอดคล้อง (Logical Descriptive Analysis) เพื่อสร้างข้อสรุปและตีความประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมาย (Semantic Content Analysis) (Poung-ngamchuen & Bowjoom, 2023) และนำข้อมูลทั้งหมดมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

6. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเพื่อพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างทุกคนโดยการจัดทำหนังสืออย่างเป็นทางการเพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก อภิปรายกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์ การประชุม และการจัดเวทีประชาคม โดยหลังจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยจะตัดสินใจให้ความร่วมมือหรือปฏิเสธก็ได้ และคณะผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อ ข้อมูลส่วนตัว คำตอบ และข้อมูลความลับทั้งหมด โดยข้อมูลที่ได้จะนำมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้นี้เท่านั้น

4. สรุปผลการวิจัย

1. กลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ใน 2 ประเด็นหลักดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การบริหารจัดการองค์กรชุมชน จากการศึกษาพบว่าองค์กรชุมชนทั้ง 2 แห่งคือ ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน จังหวัดตาก และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรในระดับชุมชนเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลด้านการส่งเสริมการดำเนินโครงการต่างๆ ตามกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยองค์กรชุมชนทั้ง 2 แห่งได้มีการรวมตัวกันของชาวบ้าน เกษตรกร และประชาชนในชุมชนผ่านการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในระดับท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล และสำนักงานพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม องค์กรชุมชนทั้ง 2 ได้มีการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังนี้

1.1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์ฯ แบ่งออกเป็นคณะกรรมการ 2 ส่วน คือ

1) คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วย ประธานศูนย์ รองประธานศูนย์ และเลขาธิการ ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงาน ดูแลการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ อำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยในการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรทั้งหมด บริหารจัดการงบประมาณในการจัดกิจกรรม ตลอดจนพยายามพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ศูนย์ฯ และควบคุมดูแลการทำงานทุกอย่างด้วยความเรียบร้อย และ

2) คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น เช่น นายอำเภอ เกษตรอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการให้ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ รวมถึงมีหน้าที่ในการประเมินการดำเนินงานของศูนย์ฯ

1.1.2) การบริหารจัดการงบประมาณ ผลการศึกษาพบว่าการบริหารจัดการงบประมาณนั้น ดำเนินการเพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนนำมาใช้จ่ายในการบริหารจัดการองค์กรชุมชนในภาพรวมด้วย โดยมีการจัดทำแผนงานและโครงการเพื่อของบประมาณทุกปีกับหน่วยงานที่สนับสนุน แต่เป็นที่น่าชื่นชมว่าศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวานฯ ได้มีการระดมทุนจากชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเงินเพื่อนำไปเป็นกองทุนของศูนย์ฯ นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรชุมชนยังมีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (ภาพที่ 1) และการให้เช่าสถานที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ ด้วย อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดการใช้งบประมาณไว้ 3 ด้านหลักคือ 1) การอำนวยความสะดวก เป็นค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือน ค่าจ้าง การจัดหาสื่อเพื่อการเรียนรู้ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคต่างๆ และค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงอาคารสถานที่ 2) การจัดกิจกรรมการฝึกอบรม เช่น ค่าตอบแทน ค่าเดินทาง ค่าที่พักสำหรับวิทยากร ค่าใช้จ่ายในการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดจากกิจกรรมการฝึกอบรม และ 3) การใช้จ่ายหมุนเวียนในองค์กรชุมชน เช่น ค่าใช้จ่ายหมุนเวียนในร้านค้าของศูนย์ฯ เป็นต้น

ภาพที่ 1. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชน (การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2566)

1.2 วิธีการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรชุมชนสามารถสรุปได้ 4 กลยุทธ์ดังนี้

1.2.1 กลยุทธ์การศึกษาดูงาน โดยในช่วงแรกองค์กรชุมชนยังต้องอาศัยความอนุเคราะห์ในการเข้าไปศึกษาดูงานกับหน่วยงานภาครัฐ และศูนย์การเรียนรู้อื่นๆ หลายแห่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ฯ นำแนวคิด วิธีการ และขั้นตอนมาศึกษาและพิจารณาให้เหมาะสมกับการจัดตั้งศูนย์ฯ ในพื้นที่ของตนเอง 2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

1.2.2 กลยุทธ์การจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่บุคคลที่สนใจ โดยมีการระดมปราชญ์ชาวบ้าน ครู ผู้นำในระดับท้องถิ่นเป็นแกนนำหลักในการวางแผนและดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฯ ผ่านกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น การประมาณการค่าใช้จ่าย เป็นต้น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ชาวบ้านใกล้เคียงได้เข้าร่วมการจัดตั้งผ่านการประชุม การทำประชาคมชุมชนเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

1.2.3 กลยุทธ์การจัดการฝึกอบรม โดยการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สนใจ เช่น หลักสูตรพัฒนาเกษตรกรอาสา หลักสูตรการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรการพัฒนาผู้นำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2. บรรยากาศการฝึกอบรมขององค์กรชุมชน

1.2.4 กลยุทธ์การถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา หน่วยงานต่างๆ ที่สนใจ รวมถึงประชาชนทั่วไป โดยสามารถติดต่อมาที่ศูนย์ฯ สามารถนัดวัน เวลาที่ต้องการรับบริการ องค์ความรู้ที่ให้บริการ เช่น การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การปลูกผักสวนครัว การทำไร่นาสวนผสม การผลิตสารสกัดชีวภาพ เป็นต้น

2. ผลย้อนกลับสู่ประชาชนจากการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน ผลการศึกษาสามารถสรุปผลย้อนกลับสู่ประชาชนได้ 4 ประเด็นหลัก

2.1 การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่าประชาชนทั้ง 2 พื้นที่รวม 162 ราย (ร้อยละ 67.50) ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมี 48 ราย (ร้อยละ 20.00) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรได้เห็นตัวอย่างความสำเร็จจากการไปศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนที่ไม่ได้นำความรู้ไปปรับใช้มีจำนวน 62 ราย (ร้อยละ 25.83) โดยให้เหตุผลว่าไม่คุ้มค่า และประชาชน 16 ราย (ร้อยละ 6.66) ไม่มั่นใจในความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลย้อนกลับสู่ประชาชนหลังเข้ารับการฝึกอบรมจากองค์กรชุมชน

เนื้อหา/วิชา/กิจกรรม	ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			ไม่ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			
	เริ่มลองปฏิบัติ	ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	รวม	ไม่มีเวลา	ไม่คุ้มค่า	ไม่มั่นใจในความรู้	รวม
1. การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	114 (47.50)	48 (20.00)	162 (67.50)	0	62 (25.83)	16 (6.66)	78 (33.50)
2. เกษตรทฤษฎีใหม่	20 (8.33)	18 (15.83)	38 (15.83)	61 (25.41)	112 (46.66)	29 (12.08)	202 (84.16)
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ							
3.1 การลดการเผา	83 (34.58)	117 (48.75)	200 (83.33)	40 (16.66)	0	0	40 (16.66)
3.2 การแยกขยะ	126 (52.50)	64 (26.66)	190 (79.16)	50 (20.83)	0	0	50 (20.83)
4. การทำบัญชีครัวเรือน	12 (5.00)	119 (49.58)	131 (54.58)	89 (37.08)	0	20 (8.33)	109 (45.41)

เนื้อหา/วิชา/กิจกรรม	ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			ไม่ปฏิบัติ (จำนวน/ร้อยละ)			
	เริ่มลองปฏิบัติ	ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	รวม	ไม่มีเวลา	ไม่คุ้มค่า	ไม่มั่นใจในความรู้	รวม
5. การผลิตสารสกัดชีวภาพ บัญห่มัก บัญอินทรีย์	72 (30.00)	78 (32.50)	150 (62.50)	72 (30.00)	0	18 (7.50)	90 (37.50)
6. การปลูกผักสวนครัว	171 (71.25)	11 (4.58)	182 (75.83)	58 (24.16)	0	0	58 (24.16)
7. การทำไร่นาสวนผสม	7 (2.91)	46 (19.16)	53 (22.08)	109 (45.41)	0	78 (32.50)	187 (77.91)
8. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	2 (0.83)	38 (18.83)	40 (16.66)	152 (63.33)	3 (1.25)	45 (18.75)	200 (83.33)

2.2 การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่ามีเกษตรกรเพียง 38 ราย (ร้อยละ 15.83) เท่านั้นที่ปรับปรุงแบบการเกษตรเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีเกษตรกร 18 ราย (ร้อยละ 15.83) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เกษตรกรกล่าวว่าหลังทำเกษตรทฤษฎีใหม่แล้วค่าใช้จ่ายลดลง รายได้เพิ่มขึ้น สำหรับผู้ที่ไม่นำไปปฏิบัติ 202 ราย (ร้อยละ 84.16) ให้เหตุผลว่าไม่คุ้มค่าจำนวน 112 ราย (ร้อยละ 46.66) และ 29 ราย (ร้อยละ 12.08) ไม่ค่อยมีเวลา

2.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประเด็นการลดการเผา มีผู้นำไปปฏิบัติ 200 ราย (ร้อยละ 83.33) โดยพบเกษตรกร 117 ราย (ร้อยละ 48.75) ที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และมี 83 ราย (ร้อยละ 34.58) ที่เพิ่งเริ่มทดลองปฏิบัติ ในขณะที่ประเด็นการแยกขยะพบเกษตรกรที่ปฏิบัติจำนวน 190 ราย (ร้อยละ 79.16) โดยพบเกษตรกร 64 ราย (ร้อยละ 26.66) ที่ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกษตรกรได้อธิบายว่าการลดการเผาและการแยกขยะนั้น เป็นกฎระเบียบของชุมชนมานานแล้ว อย่างไรก็ตามยังพบเกษตรกร 40 ราย (ร้อยละ 16.66) ที่ยังคงเผาอยู่ และ 50 ราย (ร้อยละ 20.83) ที่ไม่ทำการแยกขยะ ทั้งนี้เกษตรกรมองว่าการเผาเป็นวิธีการกำจัดขยะที่ง่าย และไม่มีความจำเป็น

2.4 ผลย้อนกลับสู่ประชาชนในประเด็นอื่นๆ พบว่ามีการนำความรู้ที่หลากหลายไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำบัญชีครัวเรือน 131 ราย (ร้อยละ 54.58) การผลิตสารสกัดชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือนจำนวน 150 ราย (ร้อยละ 62.50) การปลูกผักสวนครัวจำนวน 182 ราย (ร้อยละ 75.83) การทำไร่นาสวนผสมจำนวน 53 ราย (ร้อยละ 22.08) และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

จำนวน 40 ราย (ร้อยละ 16.66) โดยเกษตรกรจำนวนหนึ่งให้เหตุผลว่าเป็นกิจกรรมที่เคยทำมาก่อนแล้วหลังจากเข้ารับการฝึกอบรม จึงมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นและได้ปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

3. ปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบปัจจัยหลักและปัจจัยรองที่ส่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรชุมชนดังนี้

3.1 ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชนคือ ชื่อเสียง ผลงานและความน่าเชื่อถือ เช่น ความเจริญก้าวหน้าของศูนย์ฯ การมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง หรือแม้แต่ตัวอย่างการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น 2) ปรากฏชาวบ้านวิทยากร และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ การร่วมสร้างหลักสูตร การฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ การบริหารจัดการ การอำนวยความสะดวกระหว่างการฝึกอบรม การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ฯ ให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และ 3) หลักสูตรฝึกอบรมของศูนย์ฯ จะต้องเป็นหลักสูตรที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร และเป็นหลักสูตรที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้แก่ผู้รับการฝึกอบรมได้อย่างแท้จริง

3.2 ปัจจัยรอง ประกอบด้วย 1) งบประมาณและความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น นั่นคืองบประมาณต้องเพียงพอและเหมาะสมกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยจากการสัมภาษณ์ผู้นำศูนย์ฯ พบว่าที่ผ่านมาเคยมีสถานการณ์ที่งบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการก่อให้เกิดการหยุดชะงักของโครงการหลายโครงการ ในทางตรงกันข้ามเมื่องบประมาณมีมากเกินความจำเป็น ผลที่ตามมาคือความไม่โปร่งใส 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้ศูนย์ฯ ดำเนินงานได้อย่างราบรื่น แต่ในกรณีที่ถูกปฏิเสธความร่วมมือจากชุมชนแล้ว การดำเนินงานของศูนย์ฯ จะไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว ดังนั้นองค์กรชุมชนควรสร้างความร่วมมืออย่างเข้มแข็งกับชาวบ้านเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพบว่า กลยุทธ์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนประกอบไปด้วยกิจกรรม 2 ประเด็นหลักคือ 1) การบริหารจัดการองค์กรชุมชนที่มุ่งความสำคัญไปที่การกำหนดโครงสร้างองค์กรชุมชนที่ชัดเจน และ 2) การบริหารจัดการงบประมาณที่โปร่งใส ทั้งนี้องค์กรชุมชนมีการกำหนดคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นบุคคลภายใน

ชุมชน และคณะกรรมการที่ปรึกษา เป็นตัวแทนบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยมีโครงสร้างองค์กรตามแบบคณะกรรมการบริหาร (สมณทิพย์ สามิภักดิ์, 2557) ประกอบด้วย ตำแหน่งประธาน รองประธาน และเลขานุการซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการร่วมกันโดย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการทำงานร่วมกันต้องอาศัยความร่วมมือซึ่งมี องค์ประกอบสำคัญ 6 ประการคือ ความเชี่ยวชาญในงาน การจัดแผนงาน สายการบังคับบัญชา ขนาดของการควบคุม การรวมและการกระจายอำนาจ และการจัดรูปแบบอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม สงวนศักดิ์ จ๊ะสุนา (2563) ได้กล่าวเสริมว่ากลไกที่ทำให้โครงสร้างองค์กรมีประสิทธิภาพควรมุ่งเน้นไปที่ความโปร่งใสในการเลื่อนขั้นตำแหน่ง ความเท่าเทียมกันในการ กำหนดความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่ง และรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในองค์กร นอกจากนี้ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ยังได้กล่าวสนับสนุนว่าการบริหารจัดการงบประมาณ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญในประเด็นความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

2. เมื่อพิจารณาถึงกลยุทธ์ในการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม พบว่าองค์กรชุมชนมีการวางแผนโดยการจัดลำดับของกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันคือการศึกษาดูงาน จากพื้นที่อื่นเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการจัดตั้งศูนย์ฯ หลังจากนั้นจึงสร้างหลักสูตรและเปิด โอกาสให้ผู้ที่สนใจสมัครเข้ารับการฝึกอบรม ตลอดจนสร้างกิจกรรม และความร่วมมือกับ หน่วยงานภายนอกเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ ซึ่งเป็นไปใน ทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ อรวรรณ บ่อมคำ (2561) ที่พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ต้องมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นของตนเอง เพื่อรองรับกิจกรรมต่างๆ เช่นเดียวกันกับการศึกษายุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของ ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ที่อธิบายว่าการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงโดยศูนย์การเรียนรู้ฯ ในระดับชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ เป็นแหล่งศึกษาดูงาน และเป็นสถานที่ฝึกอบรม ในขณะที่ผลการศึกษาของ ประเวศน์ มหารัตน์สกุล และคณะ (2564) พบว่าการร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน การตั้งกลุ่มรับผิดชอบตามหน้าที่อย่างต่อเนื่อง การ สร้างเครือข่ายการพัฒนา เป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบ 3 ปัจจัย หลัก ได้แก่ 1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กรชุมชน 2) ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากร และเจ้าหน้าที่ และ 3) หลักสูตรการฝึกอบรม และพบ 2 ปัจจัยรอง ได้แก่ 1) งบประมาณและความช่วยเหลือ

จากหน่วยงานภาครัฐ และ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสนับสนุนผลการศึกษาของ ธนบดีรินทร์ วงษ์เมืองแก่น (2555) ที่พบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย คณะปราชญ์ชาวบ้าน คณะวิทยากรขององค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน งบประมาณ และนโยบายของรัฐ ในทางตรงกันข้ามผลการศึกษาของ ปารรณา อินทวงศ์ และ โชติ บดีรัฐ (2563) รายงานว่าปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านผู้นำชุมชน ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยผันแปรหลาย ประการ เช่น ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบการส่งเสริม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันตามบริบทของชุมชนและวัฒนธรรม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาคณะผู้วิจัยได้ค้นพบ 2 กลยุทธ์หลักที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) กลยุทธ์การบริหารจัดการองค์กรชุมชน โดยให้ความสำคัญไปที่การจัดตั้งคณะกรรมการองค์กรชุมชนที่เหมาะสมและกำหนดหน้าที่อย่าง ชัดเจนในแต่ละตำแหน่ง รวมทั้งการบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสมและโปร่งใส และ 2) กลยุทธ์การดำเนินงานตามลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องดังนี้คือ (1) การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน ในองค์กรชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ (2) บ่มเพาะความรู้ ระดมทุนต่างๆ เพื่อนำมาจัดตั้ง องค์กรชุมชนในพื้นที่ตนเอง (3) จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสำหรับชุมชนและผู้สนใจ และ (4) กำหนดเป็นองค์กรที่ให้บริการถ่ายทอดความรู้แก่ หน่วยงานและบุคคลภายนอกที่สนใจ อย่างไรก็ตาม เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของ องค์กรชุมชน การศึกษาครั้งนี้ยังค้นพบปัจจัยเอื้อที่ช่วยให้ทั้ง 2 กลยุทธ์ที่กล่าวมาข้างต้น ดำเนินงานได้อย่างราบรื่นคือ 1) ปัจจัยหลักประกอบด้วย (1) ผลงานเชิงประจักษ์ขององค์กร ชุมชน (2) ประสิทธิภาพการทำงานของคณะวิทยากร ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ และ (3) หลักสูตรการเรียนรู้ที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน และ 2) ปัจจัยรอง ประกอบด้วย (1) ความพอเพียงแต่ต่อเนื่องของงบประมาณและความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ภาครัฐ และ (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์

ในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่มีการจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นควรกำหนดให้มีหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรง โดยมีหน้าที่ในการเป็นหน่วยงานสนับสนุน ช่วยเหลือ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานและความสำเร็จ ตลอดจนควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความก้าวหน้าและความสำเร็จในการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยภาครัฐ เพื่อดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่สามารถวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจกำหนดเป็นตัวชี้วัดด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรมีบทบาทร่วมกันในการปรับแนวคิดการพัฒนาจากการสงเคราะห์เป็นการพัฒนาเชิงรุก โดยเฉพาะด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพและใช้ชุมชนเป็นฐานภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานในทุกระดับ นอกจากนี้ควรมีการกำหนดวาระปฏิบัติ (Agenda) ในระดับชาติเกี่ยวกับประเด็นสำคัญด้านความเสมอภาคในการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกันในทุกภูมิภาค ด้วยการผลักดันฝ่ายการเมืองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเป็นวาระแห่งชาติ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับกระทรวง สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาทบทวนกำหนดวิธีการ กลยุทธ์ หรือโครงการเพื่อการแก้ไขปัญหา หรือโครงการเพื่อส่งเสริมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละบริบทของปัญหาในแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐควรมีการสำรวจและประสานงานกับองค์กรชุมชน และหน่วยงานที่ควบคุมดูแลในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันและนำไปสู่การปฏิบัติงานในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. (2564). การจัดงานวิจัยในหัวข้อ “ศึกษาแนวทางการเผยแพร่และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเอเชียใต้ กรณีศึกษาประเทศศรีลังกาและภูฏาน. สืบค้นจาก <https://tica-thaigov.mfa.go.th/th/content/การจัดทำงานวิจัยในหัวข้อ-ศึกษาแนวทางการเผยแพร่และก?cate=5d7da8d015e39c3fbc007415>
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2566). ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเภา จังหวัดตาก. สืบค้นจาก <https://engymeedee.egat.co.th/product?shopId=22>
- จตุรงค์ อินทรรุ่ง, และ นภาเดช บุญเชิดชู. (2564). การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, 12(1), 110-128. สืบค้นจาก <http://dept.npru.ac.th/jssr/data/files/12.1jssr7%281%29.pdf>
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น, และ จิระพงศ์ ไชยขาววงศ์. (2560). การเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติบ้านทุ่งจำเริง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่และศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสาวเภา จังหวัดตาก (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ธนบดีนทร์ วงษ์เมืองแก่น. (2555). ยุทธศาสตร์การส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านชุมชนแม่ระวาน อำเภอสามเภา จังหวัดตาก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด, และ อนันต์ นามทองเต็น. (2565). การจัดการสถานศึกษาพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(96), 277-288. สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/257306/174497>
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, สมคิด พุ่มทุเรียน, และ ฌวนพงศ์ธร นิติภูวนนท์. (2564). รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร*

- สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(4), 307-323. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/download/248650/170348/887957>
- ปรารธนา อินทวงศ์, และ โชติ บดีรัฐ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านย่านใหญ่และหมู่บ้านบมราช ตำบลท่านางงาม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวันมโฆงแหรภพทศศาสตรปริทรศน์*, 7(2), 1-14. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/Vanam_434/article/download/246160/167854/871274
- ปรีชาดี คุณปลื้ม. (2564). การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการทำธุรกิจ. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 10(2), 50-61. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/255562/171660>
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สงวนศักดิ์ จ๊ะสุนา. (2563). *การศึกษาโครงสร้างองค์กร บรรยาภาศในการทำงาน และเพื่อนร่วมงานที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของกำลังพลในหน่วยงานแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร (ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพมหานคร.
- สารนันท์ คำมี, สัญญา เคนาภูมิ, และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 5(1), 1-12. สืบค้นจาก <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/rtnb/article/download/2340/1721/16495>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=5748&filename=develop_issue
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564 และ 2565). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_news.php?nid=6420&filename=index
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>

สุนันทิพย์ สามิภักดิ์. (2557). *การศึกษาความสัมพันธ์ของโครงสร้างองค์การกับพฤติกรรมที่แสดงถึงความพึงพอใจในการทำงานและระดับความสุขของพนักงาน: กรณีศึกษาพนักงานในบริษัทในพื้นที่แขวงสลิสม* (ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

อรรวรรณ ป้อมคำ. (2561). การขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. สืบค้นจาก http://www.ska2.go.th/reis/data/research/25620925_132232_3434.pdf

Appleton, J. V. (1995). Analyzing Qualitative Interview Data: Addressing Issues of Validity and Reliability. *Journal of Advanced Nursing*, 22(5), 993-997.

Poung-ngamchuen J., & Bowjoom T. (2023). The Feasibility Synthesis of Growing Hemp Instead of Maize to Reduce Smog from Maize Stubble Burning in Northern Thailand. *Universal Journal of Agricultural Research*, 11(2), 230-240. Retrieved from <https://www.hrpub.org/download/20230330/UJAR2-10429615.pdf>